

Countryside in the *Nevelstad**

City or countryside? Are these still valid concepts? We no longer assume that urbanisation produces cities and we try out new concepts that by-pass this contrast. We recognise the marks that auto-mobility has stamped on our space – roadside architecture, industrial estates, suburban housing estates – marks that are not associated with the city or the country, but with roads. The road multiplies into a network along which city and country merge into one another according to the measure of our commuting movements.

It's a simple observation that can be made just about anywhere – including Flanders. And yet it's different here. The patterns along which city and country merge into one another are so deep, so finely branched and complex, that the simplicity of the observation becomes groundless. The waves of generic urbanisation which one can see equally well elsewhere, move through a landscape which in itself has a tendency towards sprawl and randomness, juxtaposition and paradox. 'In itself'; as a result of its obstacle-free geography, its historical pattern of settlement with a large number of centres, and the many generations of uncontested, almost 'spontaneous' anti-urban policy. Before the motorways opened the sluices, the city was already leaking out across the countryside along countless country and arterial roads. The paradox of the urbanised countryside has penetrated into the pores – the connection between city and country is molecular.

The diffuse city here is less coarse than elsewhere. It is a diffuse city with a history, a city – if it is such – with a fabric. Flanders' *Nevelstad* is not synonymous with just any diffuse city. It's more a tangle of tableaux than an expanding placelessness. The multiplicity of infrastructure, of roads completely or half built up, of networks lying one over the other, has cut up the landscape: mutilated, diminished, but also multiplied it. An odd range of micro-contrasts has replaced the macro-contrast: a whole set of challenges to our spatial aesthetics. And sometimes, on this micro-scale, in the tableau-format, those who so wish can recognise the contrast that seemed to have been lost on the larger scale: the city as opposed to the countryside.

* Flanders' Diffuse City has been dubbed *Nevelstad*, which literally means 'fog city' – alluding to the

fine mist of urbanism spread across the countryside.

Platteland in de *Nevelstad*

Stad of platteland? Zijn dat nog geldige begrippen? We gaan er niet langer van uit dat verstedelijking ook steden oplevert en we proberen nieuwe begrippen uit die over deze tegenstelling heen stappen. We herkennen de stempels die de auto-mobiliteit op de ruimte drukt – *roadside*-architectuur, bedrijvenparken, suburbane verkavelingen – stempels die niet met de stad of het platteland, maar met de weg verbonden zijn. De weg vermenigvuldigt zich tot een netwerk waarlangs, op de maat van onze pendelbewegingen, stad en platteland in elkaar vervloeien.

Het is een eenvoudige observatie die zowat overal kan worden gemaakt. En toch is het hier anders. De patronen waarlangs stad en platteland in elkaar vervloeien zijn zo innig, zo fijn vertakt en complex, dat de eenvoud van de observatie bodemloos wordt. De golven van generische verstedelijking die men overal elders evengoed kan zien, trekken door een landschap dat al uit zichzelf een neiging tot spreiding en willekeur, tot nevenschikking en paradoxen heeft. Uit zichzelf: door zijn geografie zonder obstakels, door zijn historische nederzettingspatroon met zeer talrijke kernen en door vele generaties van ongecontesteerde, als het ware 'spontaan' antistedelijk beleid. Nog voor de autowegen de sluizen openzetten lekte de stad al langs talloze land- en steenwegen over het platteland. De paradox van het verstedelijkte platteland is tot in de poriën gedrongen; de verbinding van stad en platteland is moleculair.

De diffuse stad is hier minder grof dan elders. Het is een diffuse stad met geschiedenis, een stad – als het er al één is – met weefsel. 'Nevelstad' is niet zomaar een synoniem voor diffuse stad, het is de diffuse stad in Vlaanderen. Eerder dan een uitdijende plaatsloosheid is de *Nevelstad* een kluwen van taferelen. Het veelvoud van infrastructuren, van half of helemaal volgebouwde wegen, van over elkaar heen liggende netwerken, heeft het landschap versneden: verminkt, verminderd, maar ook vermenigvuldigd. In de plaats van het macrocontrast kwam een vreemd palet van microcontrasten: evenzovele uitdagingen aan onze ruimtelijke esthetica. En soms, op deze microschaal, ter grootte van een taferaal, herkent wie ze wil zien de tegenstelling die op de grote schaal verloren leek: de stad tegenover het platteland.

Slaan we er 'Sleutelen aan het Belgische stadslandschap' op na, een door OASE gepubliceerde studie van De Meulder, Schreurs, Cock en Notteboom (nr. 52, 1999), die opent met een over-

Let us consult 'Patching Up the Belgian Urban Landscape', a study by De Meulder, Schreurs, Cock and Notteboom published in *OASE* (no. 52, 1999), which opens with a survey of the waves of urbanisation over the countryside, and descend to the molecular level: that of the lot. De Meulder *et al* note that the housing type for the countryside that was recommended to workers in the late nineteenth century was derived from an urban type: the detached terraced house. In the automobile age, the paradox of the rural terraced house is succeeded by the imitation farmhouse: the 'fermette'. In a typological sense, the similarity is clear. They are both frontal, facing the road and, in this sense, proto-urban types with insignificant side walls: houses to be arranged in terraces. It is the fermette's greater width that reveals what has changed. At the front the facade has been widened to include a garage door and at the back the living areas have a broad view of the garden. The narrow terraced house hardly had a garden view: behind the house was a strip of 'land to be worked': to grow vegetables, keep animals, to do handiwork, or to extend the house.

But there is also a non-typological difference. The 'fermette' takes the trouble to look like a farm. The rural terraced house didn't bother with things like that. Although the entrance for the car and the show garden prove that one does not live here to work the land, the green and white shutters and the geraniums in clogs imitate a farming accent. While typologically equipped for the diffuse city, the imitation farmhouse invokes the spirit of the countryside.

City or countryside? The cool planner sees from his bird's-eye view nothing but a grubby, diluted city. But the 'fermettes' cry out obstinately, 'This is the countryside!' And even if their inept masquerade cannot be taken seriously, this refusal to admit their belonging to the city must nevertheless mean something. This inhabitant of the diffuse city, who is in no respect a farmer, experiences a difference that escapes the macro-planner. He experiences the difference and cultivates it. City and countryside are both options for this network nomad. Of the two he chose the countryside, and then devoted himself to cultivating the difference. Where he lives is the country, simply because that is what he has decided. Countryside is a question of will.

In the *Nevelstad*, the contrast between city and countryside transforms into a contrast between an objective and a subjective fact, between a planning item and a yearning, between bird's-eye view and micro-experience. Why should the planner show pity to the fermette owner with his badly imitated accent? Is he wrong to cherish on a small scale what has

zicht van de verstedelijkingsgolven over het platteland, en dalen we af naar het moleculaire niveau: dat van de kavel. Het woningtype dat arbeiders eind negentiende eeuw aangemoedigd worden te gaan bouwen 'op de buiten' is stedelijk, zo merken De Meulder c.s. op: het is een rijwoning. De paradox van de landelijke rijwoning wordt in het tijdperk van de auto opgevolgd door de fermette. In typologisch opzicht is de verwantschap duidelijk. Het zijn beide frontale, naar de weg gekeerde en in die zin portostedelijke types met onbetekende zijgevels: huizen om in rijen op te stellen. Het is de grotere breedte van de fermette die verraadt wat is veranderd. Vooraan is de gevel verbreed met een garagepoort, achteraan kijken de woonvertrekken languit uit op de tuin. Dat deed de smalle rijwoning niet: achter het huis lag een reep 'land om te bewerken': om groenten te kweken, dieren te houden, te knutselen en te bouwen, of om het huis uit te breiden.

Maar er is ook een verschil dat niet typologisch van aard is. De fermette doet moeite om op een boerderijtje te lijken. Daar hield de landelijke rijwoning zich niet mee bezig. Hoewel de entree voor de auto en de tuin-om-te-kijken bewijzen dat men hier niet woont om het land te bewerken, imiteren de groen-witte luiken en de geraniums in klompen een boers accent. Typologisch toegerust voor de diffuse stad, roept de fermette de geest van het platteland aan.

104

Stad of platteland? De koele planner ziet in vogelvlucht niets dan verdunde, morsige stad. Maar de fermettes schreeuwen halsstarrig: 'Dit is de buiten!' En al kun je hun onbeholpen maskerade niet ernstig nemen, deze weigering om zich tot de stad te bekennen moet toch iets betekenen? Deze in niets op een boer lijkende inwoner van de diffuse stad ervaart een verschil dat de macroplanner ontgaat. Hij ervaart een verschil, en cultiveert het. Voor deze nomade van het netwerk zijn stad en platteland allebei opties. Van beide opties koos hij het platteland, en hij zet zijn keuze in de verf. Waar hij woont, is het platteland, gewoon omdat hij dat zo besloten heeft. Het platteland is een wilsbeschikking.

De tegenstelling stad / platteland vervormt zich in de *Nevelstad* tot een tegenstelling tussen een objectief en een subjectief feit, tussen een planningsgegeven en een verlangen, tussen vogelvlucht en micro-ervaring. Waarom zou de planner meewarig doen tegen de fermettebewoner met zijn slecht geïmiteerd accent? Vergist deze slechte acteur zich als hij in het klein koestert wat op grote schaal verloren is? Drukt hij niet een ervaring uit – hoe broos ze ook is – die het cultiveren waard is?

Maar toch staat hij ons tegen. Als hoeder van het verschil deugt hij niet. Niet zijn verlangen maakt hem ongeschikt, maar zijn ondermaatse ver-

been lost on the large? Is this bad actor not expressing an experience – however fragile it may be – that is worth cultivating?

And yet we cannot bear him. He is not fit to be a guardian of the difference. It is not his longing for the country, but his mediocre performance that make him unsuitable. His longing for the country takes the form of a house – a house that has been demonstrated to him by many network nomads – and it is in this house that he then recognises the countryside. But he is unable to see that the countryside is really obscured by this stereotypical form.

So both the planner's objective abstraction and the subjective stereotype of the imitation farmhouse owner endanger the contextual richness of the *Nevelstad*. Both believe they are serving truth well by pursuing unequivocality. Both resist the paradox rather than incorporating it.

Accentuate the options within the network. Colour the tableaux, strengthen the contrasts, grow the seeds. Cultivate the city, the roads, the countryside, and the countless gradations of these three and articulate their infinite combinations. This might be a programme for constructing the *Nevelstad*. Because all of these contrasts are constructions. Rurality is a construction. In the first place a mental construction, an edifice in which we give shape to our experience, an identity that rises up among us and takes hold of us, an 'interhuman form', to use a term coined by the writer Witold Gombrowicz.

We read in Gombrowicz's diary that he did not see any 'truly authentic thinking and feeling, in a sense that it is entirely "personal"'. What we think and feel is shaped through the expectations of others. The moment we utter our thoughts and feelings, we create a form that rises between us and deceives us. In his stories and novels Gombrowicz describes the process of 'how the form arises among us, how it creates us'.

In his novel *Ferdydurke*, a book with a grotesque and symmetrical architecture, we meet a character whose every hesitant, 'authentic' experience is magnified into a monster that gets him by the short hairs when confronted with his fellow humans. Most appropriate here are several passages from the third part, where the main character is taken in tow by his companion Mjentus for a traipse through the ever more diffuse city. Mjentus, whom we encountered in the first part as the tyrant of the playground, a young man who groaned under his wanton manliness, has now fallen prey to a feverish melancholy and wants to go in search of a country boy with the aim of 'fraternising' with him.

tolking ervan. Zijn verlangen naar het platteland neemt de vorm aan van een huis – het huis dat hem door zoveel netwerknomaden is voorgedaan – en aan dit huis herkent hij vervolgens het platteland. Maar hij ziet niet dat achter deze stereotiepe vorm het platteland verdwijnt.

Dus bedreigen zowel de objectieve abstractie van de planner als het subjectieve stereotype van de fermettebewoner de contextuele rijkdom van de Nevelstad. Beiden geloven de waarheid een dienst te bewijzen door eenduidigheid na te streven. Beiden bestrijden de paradox, liever dan hem te incorporeren.

Binnen het netwerk de opties aanscherpen. De taferelen kleuren, de contrasten ophogen, de kiemen tot wasdom brengen. De stad, de weg, het platteland, en van deze drie talloze schakeringen cultiveren, en hun oneindige verbindingen articuleren. Dat zou een programma kunnen zijn om de Nevelstad te construeren. Want al deze contrasten zijn constructies. Landelijkheid is een constructie. Een mentale constructie in de eerste plaats, een bouwwerk waarmee wij onze ervaring vorm geven, een identiteit die tussen ons oprijst en greep op ons krijgt, een *tussenmenselijke vorm*, om een term van de schrijver Witold Gombrowicz te gebruiken.

Voor Gombrowicz, zo lezen we in zijn dagboek, bestaat er 'geen werkelijk authentiek denken en voelen, in de zin dat het helemaal "eigen" is'. Wat wij denken en voelen wordt gevormd door de verwachtingen van anderen. Als wij onze gedachten en gevoelens uiten, scheppen wij een vorm die tussen ons in gaat staan en met ons aan de haal gaat. Dat proces – 'hoe de vorm tussen ons ontstaat, hoe die ons scheidt' – beschrijft Gombrowicz in zijn verhalen en romans.

Zo maken we in zijn roman *Ferdydurke*, een boek met een groteske symmetrische architectuur, kennis met een personage van wie elke aarzelen-de, 'authentieke' ervaring zich in confrontatie met zijn medemens vergroot tot een monster dat hem in de tang neemt. Hier passen enkele passages uit het derde deel, waar dit personage op sleeptouw wordt genomen door zijn gezelschap Mjentus voor een dwaaltocht door de diffuus wordende stad. Mjentus, die we in het eerste deel leerden kennen als de beul van het speelplein, een jongeman die kreunde onder zijn baldadige mannelijkheid, is nu aan een koortsachtige melancholie ten prooi gevallen en wil op zoek naar een boerenjongen, met het doel zich met deze 'te verbroederen'.

De boerenjongen schilderde de morgen in frisse, heldere tinten. [...]

De in deze buurt nogal zeldzame koetspoorten wemelen van de conciërges en hun gezinnen. Mjentus kijkt bij elke poort naar binnen, maar wat een verschil tussen een con-

The country boy painted the morning in fresh and vivid tints. . . .

The carriage entrances, quite rare in this neighbourhood, teem with concierges and their families. Mjentus looks into every doorway, but what a difference between a concierge and a country boy! Isn't a concierge just a farmer in a flowerpot? The son of a concierge occasionally shows himself, but Mjentus does not like the look of any of them, because after all, isn't the son of a concierge actually a tamed country boy, a pet in a stairwell?

There is no wind here, he observed. Behind the doors there are only draughts, and I do not recognise a country boy in a draught; I think that country boys only exist outside in the open air. . . .

On Narutowicz Square, where the academy building is, we encountered members of the student union with frayed trousers, sleepy and unshaven, rushing to their lectures or waiting for the tram. With their noses in their books of lecture notes, they ate hard-boiled eggs, put the shells in their bags and breathed in the dust of the big city.

Damn it all! How early these country boys are! Shouted Mjentus. They are all country boys who want to become intellectuals! Country boys like that be hanged! I detest them! They are still picking their noses but are already learning from lecture notes! Book learning in a farmer! . . . A scandal! Mjentus shouted in outrage. It's as bad as when they went into the monastery! Oh, wouldn't most of them be excellent, sturdy country boys, but no – dressed up, murdered, destroyed! To the suburbs, to the suburbs, there is more air and wind! . . .

But nary a country boy. In the end we came across a well-built, blond apprentice who didn't look at all bad, but was unfortunately socially aware and spouted Marxist phrases. . . . Another typical working-class boy, with a knife between his teeth, a ruffian from the back-streets, seemed for a moment to be what we were looking for, but unfortunately, he was wearing a bowler hat. Yet another, whom we spoke to on a street corner, seemed in every respect ideal, but no: he used words like 'respectively' in his conversation.¹

Poor Mjentus, staggering under his mountainous longing, and poor Ferdurdurke, who knows no better than to spinelessly follow this idiot. They suffer from the diffuse city. Their craving for purity and the unspoilt is hurt by the para-

ciërge en een boerenjongen! Is een conciërge niet gewoon een boer in een bloempot? Af en toe laat een zoon van een conciërge zich zien, maar geen van hen valt bij Mjentus in de smaak, want is de zoon van een conciërge niet eigenlijk een getemde boerenjongen, een huisdier in een trappenhuis?

Hier is geen wind, stelt hij vast. Achter de poorten is alleen maar tocht, en een boerenjongen in de tocht erken ik niet; voor mij bestaan echte boerenjongens alleen maar buiten in de open lucht. [. . .]

Op het Narutowiczplein, waar zich het akademiegebouw bevindt, troffen we corpsleden met gerafelde broeken, onuitgeslapen en ongeschoren, die zich naar de kolleges spoedden of op de tram stonden te wachten. Met hun neus in de diktaatchahiers aten ze hardgekookte eieren, stopten de schillen in hun tas en ademden het stof van de grote stad in.

Wel verdomme! Dat zijn vroegere boerenjongens! riep Mjentus. Dat zijn allemaal boerenzoons die intellectuelen willen worden! Loop naar de pomp met zulke boerenjongens! Ik heb de pest aan ze! Ze peuteren nog in hun neus, maar leren al uit diktaatchahiers! Boekwijsheid in een boer! [. . .] Een schande! riep Mjentus verontwaardigd. Het is al even erg als wanneer ze het klooster ingingen! Ach, wat zouden de meesten geen uitstekende, flinke boerenjongens zijn, maar niks hoor – verkleed, vermoord, om zeep gebracht! Naar de voorstad, naar de voorstad, daar is meer lucht en wind! [. . .]

En nergens een boerenjongen. Tenslotte stuitte we op een goedgebouwde, blonde leerjongen die er lang niet kwaad uitzag, maar helaas was hij sociaal bewust en sloeg hij marxistische taal uit. [. . .] Een andere typische volksjongen, met een mes tussen zijn tanden, een schoffie uit de achterbuurt, leek even degene die we zochten, maar helaas droeg hij een bolhoed. Weer een ander, die we op een straathoek aanspraken, leek in elk opzicht ideaal, maar nee: hij gebruikte in het gesprek een woord als 'respectievelijk'.¹

Arme Mjentus, wankelend onder zijn torenhoog verlangen, en arme Ferdurdurke, die niets beter weet dan deze dwaas willoos te volgen. Zij lijden aan de diffuse stad. Hun hang naar zuiverheid en ongereptheid bezeert zich aan de paradoxen van de woekerende verbindingen. In de stad zou de bolhoed hun onverschillig laten, maar zij haten hem op het hoofd van een boerenjongen. De paradoxale werkelijkheid past niet in de vorm die zij hebben opgetrokken, en het lijdt geen twijfel dat niet enkel de boerenjongen, maar ook zij die hem

doxes of the rampant combinations. In the city the bowler hat would leave them indifferent, but on the head of a country boy they hate it. The paradoxical reality does not fit into the form they have constructed, and there is no doubt that not only the country boy, but also those looking for him, are lying stretched out 'on the Procrustean bed of form'.

If we want to sharpen the network's options, articulate the gradations of the *Nevelstad*, build identities from fragile experiences, are we not in our turn chasing after these pitiful idiots?

Even if our longing has more sides to it, is more permeated by the diffuse city, and we are able to take pleasure in paradoxes – if we are able to face reality, we shall still not be able to avoid the form. The form will first torment us as an assignment, and then threaten us like a straitjacket. We shall have to measure ourselves against it.

But our advantage over these pilgrims of the country boy is that we are aware of the distance between ourselves and the form. We shall be less likely to surrender to the towering cliché and will make holes in the form to enable 'penetration by reality'. 'Introduce uninvited guests at the ball; pair off in different ways; force yourselves to define yourselves differently with regard to each other; spoil your pleasure in the dance.'² Gombrowicz makes these and many other recommendations in his diary. In this modern handbook for self-definition, it is tempting to see parallels with the diffuse city, in which all connections are open and in which it comes down just as much to 'loosening the relationship with form itself'.

Translation: Gregory Ball

zoeken uitgestrekt liggen 'op het Prokrustesbed van de vorm'.

Als wij de opties in het netwerk willen aanscherpen, de schakeringen van de *Nevelstad* willen articuleren, uit broze ervaringen identiteiten willen bouwen, lopen wij dan niet op onze beurt achter deze beklagenswaardige dwazen aan?

Ook als ons verlangen veelzijdiger, meer van de diffuse stad doordrongen is en wij in paradoxen behagen kunnen scheppen – ook als wij de werkelijkheid onder ogen kunnen zien, dan nog zullen wij de vorm niet kunnen ontlopen. De vorm zal ons eerst kwellen als een opgave, en daarna bedreigen als een keurslijf. Wij zullen ons met hem moeten meten.

Maar wat wij op de pelgrims van de boerenjongen voor hebben, is dat wij ons bewust zijn van de afstand tussen onszelf en de vorm. Wij zullen ons minder snel aan het optorende cliché overleveren, en wij zullen in de vorm gaten maken om 'het binnendringen van de werkelijkheid' mogelijk te maken. 'Ongenode gasten op dit bal introduceren; u anders aan elkaar koppelen; u dwingen u anders tegenover elkaar te definiëren; uw plezier in de dans bederven.'² Deze en vele andere aanbevelingen doet Gombrowicz in zijn dagboek. Het is verleidelijk in deze moderne handleiding voor zelfdefinitie parallellen te zien met de diffuse stad, waarin alle verbindingen openliggen en waarin het er evenzeer op aankomt 'de verhouding tot de vorm zelf losser te maken'.

1
Witold Gombrowicz, *Ferdydurke*,
Warsaw, 1969 (originally published
in 1937).

2
Witold Gombrowicz,
Diary 1953-1969, Paris, 1971.

1
Witold Gombrowicz, *Ferdydurke*,
Warschau, 1969 (oorspr. 1937).

2
Witold Gombrowicz,
Diary 1953-1969, Parijs, 1971.

